

MÄLESTUSKIVI MÄRJAMAAL

1906. A HUKATUTELE

Mälestuskivi avamine 1966. a, ülemisel pildil keskel Tõnis Ervini lesk

Joonistus ihunuhtluse andmisest, pekstav on keskel pingil pikali. Repro raamatust "1905. aasta revolutsioon ja selle ohvrid"

Mälestuskivi avamine 2005. a, kõneleb ajaloolane Silver Loit

Tähistamaks 60 aasta möödumist 1905. aasta sündmuste verisest lõppvaatusest Märjamaal, avati 25. jaanuaril 1966 Veski tänava ääres mälestuskivi kolmele karistussalga poolt hukatule.

Kõigepealt toimus tollases kultuurimajas (endine Kaitseliidu Kodu) pidulik aktus-koosolek. Osalesid Märjamaa Keskkooli õpetajad ja õpilased, alevi asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide esindused ning külalised Haimrest, Veliselt, Vigalast ja mujalt.

Presiidiumis istusid kommunistliku partei ja täitevkomitee, suuremate asutuste ja ettevõtete juhid ning aukülalistena revolutsionäär Gustav Aasmann ja ühe mahalastu, Tõnis Ervini lesk, 91-aastane Mari Ellermäe.

Aktuse avas EKP Rapla Rajoonikomitee sekretär Oja. Põhiettekandeks oli ülevaade 1905.-1907. aasta sündmustest - selle pidas Märjamaa Keskkooli õpetaja August Kelder. Aktuse lõpetas kohalike kooliõpilaste ja taidlejate kontsert.

Edasi suunduti tõrvikurongkäigus mahalaskmiskohale Veski tänava ääres endise kõstri aida juures, kus ootas avamist mälestuskivi kolme ohvri nimega. Nii rongkäiku kui ka mälestuskivi avamist saatis Märjamaa puhkpilliorkester. Osalejate mälestuste kohaselt osales rongkäigus 400-500 inimest: "... Sellest üritusest võttis osa ka kool. Iga õpilane tegi oma tõrviku, kuid oli ka neid, kes ise ei teinud. Tõrvikutega koguneti õhtul kultuurimaja juurde, et sealt minna rongkäiku. Liiguti mälestustahvli poole. Kui rongkäik liikuma hakkas, ei paistnud muud kui tulede meri. Liiguti muusika saatel...".

Kohale jõudnult seisti vaikselt leinaseisakus. Siis vabastas Oja lina alt mälestuskivi, millele oli kinnitatud valge paekivitahvel kolme hukunu nimega. Sellele järgnes Märjamaa Keskkooli tollase õppealajuhataja Harri Jõgisalu päevakohane sõnavõtt. Mälestusmärgi juurde asetati alevi ettevõtete-asutuste-organisatsioonide ja ümbruskonna kolhooside-sovhooside pärjad. Osalenud kooliõpilastele jättis sündmus kustumatu mälestuse. Et kohal olid ka fotograafid ja kinomehed, on sündmusest säilinud dokumentaalkaadrid.

Mälestuskivi saatus on olnud täis salapära: mingil põhjusel on inimesed aastakümnete vältel selle kallal vandaalitsenud. Algne mälestustahvel lõhuti, tollaste võimude poolt asendati see vaikselt uuega. Ka see lõhuti ja mõnda aega oli mälestuskivi tahvlita. Täna on mälestuskivil kolmas, graniidist ja laiema sisuga mälestustahvel (pühendatud nimeliselt kolmele hukatule ja üldisemalt kõigile karistatutele), mis avati Märjamaa Päevade raames 7. augustil 2005. aastal.

Tekst Tõnu Mesila